

Süli Attila

A Gábor család és a hőskultusz

Gábor Imre berecki polgármester levele a Székelyföld szerkesztőségéhez

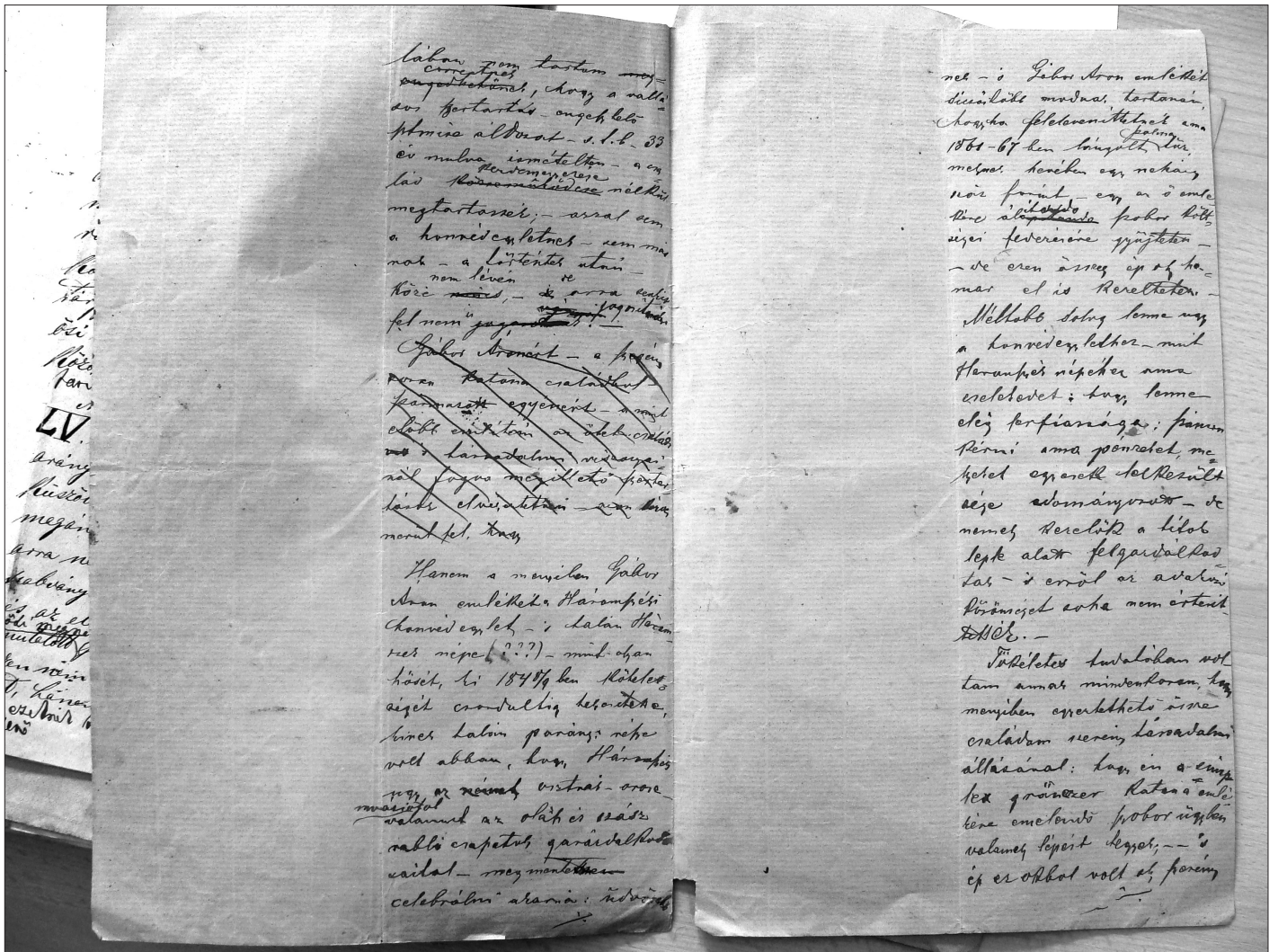
Az

alábbiakban közölt levél Demeter Lajos helytörténész révén került a látókörmbe, érdekes adalékként szolgálva a Gábor Áron-kultusz kialakulásához. Szerzője Gábor Áron legidősebb testvére, az 1816-ban született Imre. Bár a család a határőri rendhez tartozott, Imre, aki édesapja városi főjegyzői hivatalát folytatta, mentességet nyert a katonai szolgálat alól. 1847–48-ban városának követe volt az erdélyi országgyűléseken, 1849 után polgármester, majd ismét képviselő az 1864-es nagyszebeni tartományi gyűlésen. 1887-ben hunyt el.¹

Jelen levelét a Székelyföld szerkesztőségének² címezte. Az 1882. évi Gábor Áron megemlékezéssel kapcsolatos vitát Benkő Levente történész ismertette. Érdekes idéznünk az összegző megálapításait: „Az előbbieken említett Gábor Áron-emlékmű ügye azonban vitát váltott ki az egykori bajtársak és a család között. A Rikán belőli honvédegyelet ugyanis indítványozta, hogy az egykori bajtársak által valósággal bálványozott Gábor Áronnak 1882. július 2-án – a kökösi csatában való elesetének 33. évfordulóján – keresztényi szertartással adják meg a végtisztességet. Gábor Áron tüzér őrnagyot ugyanis 1849-ben az adott háborús körülmények között nem lehetett hazaszállítani szülőfalujába, Bereckbe, hanem útközben a Sepsiszentgyörgytől 14 kilométerre elhelyezkedő Eresztevényben egyházi szertartás nélkül temették el. A Rikán belőli honvédegyeletnek a közösségi kegyeletápolás és emlékezés ébresztgetése nyilvánvaló szándékával fogant kezdeményezése kapcsán megszólalt a sajtóban Gábor Áron testvéröccse, Gábor Imre, aki akkor Bereck polgármestere volt. A megemlékezésért köszönetet mondva cáfolta, hogy bátyja nem részesült egyházi szertartásban, és a Székelyföld 1882. június 25-i számában

pontosította a tényállást: »Gábor Áron iránt, ha az akkori szomorú korszakban nyugvó helyén szokott vallásos egyházi temetést celebrálni betiltva volt, azt a család ott, hol ő született s felnevelkedett, maga rendjében elvégeztette, érte, illetőleg lelke üdvéért a családtól kitelhetőleg az engesztelő vérontás nélküli áldozat bemutatása elintéztetett«. Egyben jelezte: bár az eresztevényi temetőben nyugvó testvérbátyja tiszteletére még 1861-ben, a megye nagygyűlésén határozat született egy emlékmű felállításáról, mivel az nem készült el, időelőttinek látja a szertartást. Azt ajánlotta tehát a Rikán belőli honvédegyeletnek, hogy »méltóztassanak bevárni azon intézkedést, melynek mielőbb jönie kell, s mely az elhunyt nagy nevének, férfias dicső tetteinek méltó elismerésül a közös nemzeti kegyelet adója lerovását fogja megörökíteni. (...) Ennélfogva kérem tisztelettel ez ügygel még egy kissé várakozni, ha irányában kegyelettel viseltetni akarunk.« Gábor Imre félreérthetetlenül jelezte, hogy amennyiben az egykori bajtársakat tömörítő Rikán belőli honvédegyelet mégis emlékezni szeretne Gábor Áronra, »az egyházi funkcion kívül minden külső más ünnepélyességek, u. m. szónoklatok, díszbéd stb., melyek által dicső emléke s életviszonyai érintnének, mellőztessenek, mert (...) ilyesmire a honvédegyelet senkitől jogosítva nincsen«. Gábor Imréről a keserűség beszélt, amiért a kökösi csatában elvesztett testvérbátyja nem kapta meg az őt megillető tiszteletet, azt ajánlotta tehát a honvédegyeletnek: jobban tenné, ha gyászünnepek helyett tisztázná: miként áll az emlékműállítás ügye, s »az annyit emlegetett 'Gábor Áron-féle' emlékszóbor mikor állítatják fel? Gábor Imre arra az 1872. március 12-én tartott megyei bizottmányi gyűlésre is

Bár a család a határőri rendhez tartozott, Imre, aki édesapja városi főjegyzői hivatalát folytatta, mentességet nyert a katonai szolgálat alól.

Gábor Imre kézzel írt levele a Székelyföld szerkesztőségéhez

emlékeztetett, amelyen jelezte, hogy »amennyiben továbbra is oly részvéten marad a megye, testvérem halmvait hazaszállítatom a családi sírba s az eresztevényi simplex kőre felíratom, hogy: 'hic jacuit corpus Aronis Gábor, surrexit non est hic' (Itt nyugodott Gábor Áron teste, föltámadott, nincsen itt – B. L.)«. Gábor Imre fenntartásai ellenére 1882. július 2-án a Rikán belőli honvédegyelet mégis megemlékezett Gábor Áron eresztevényi sírjánál. A szakadó eső ellenére 1200–1600 főnyi gyülekezet sereglett össze a gyászmisével egybekötött népünnepélyen. A honvédegyelet által kezdeményezett megemlékezés mindenképpen hasznosnak bizonyult, mert »a hálás kegyelet, melyet 33 év óta e sír számára csak egyes honfikeblek őriztek meg, ma a nemzeti ünnepélyen általános kifejezést nyert«. A Székelyföld hiányként jegyezte fel, hogy bár a szervezők a megemlékezésről az egész megyét idejekorán értesítették, a megyei, valamint a kézdívasárhelyi és sepsiszentgyörgyi

közigazgatás tisztikara »mintegy tünnetőleg teljesen kivonta magát az ünnepélyből«, sőt, epésen jegyezte meg, hogy »a régi honvédsípkát felváltotta a vaskalap, a kávészínű honvédattilát a kétgallérú cameleonszínű köpenyeg«.

Mind a Gábor Imre által megfogalmazott fenntartások, mind a Rikán belőli honvédegyelet kezdeményezése jelzik, hogy másfél évtizeddel a kiegyezés után a forradalom és a szabadságharc, illetve a hősök emléke előtt a kegyeletadást illetően az utókor még mindig jócskán adós volt. Gábor Áron eresztevényi emlékművét végül 1892. július 31-én avatták fel.³

Gábor Imre levelének eredeti fogalmazványa a Román Nemzeti Levéltár Kovászna Megyei Irodája (Serviciul Județean Covasna al Arhivelor Naționale) gyűjteményében, Gábor Imre hagyatékában található. Levéltári jelzete: Fond 8., 808. csomag, 24. ügyirat szám (acta nr.), Berecki Gábor Imre személyes iratai (Acte personale Gábor Imre, din Brețcu)

A kútfőt a mai helyesírási és körpontoszási szabályok szerint, az eredeti névalakok megtartásával rendeztem sajtó alá. Az eredeti levélen lévő szövegáthúrást jelöltem.

*

Forrásközlés:

T[íszelt] Szerkesztő Úr!

Több oldalról, de különösen a Rikán belőli Honvédegyeletnek egy háromtagú küldöttsége útján arról értesülést nyertem, miképp testvérbátyám Gábor Áronnak 1849. július 2-án a Kököss mellett történt eleste 33-ik évfordulója alkalmából az Eresztevényi sírkertben a boldog emlékezetűnek tartának egy vallásos gyász isteni tiszteletet, ezzel kapcsolatos Requiem, Libera, egyházi beszéd s végül hazafias emlékbeszéd, halotti torképpen egy díszbéd szándékoltatik megtartani.

Midőn alatt írt felejthetetlen testvér-bátyám kegyeletes emlékezete bármely módoni felújításáért köszönetemet fejezném ki, egyúttal bátor vagyok jelen soraimmal kinyilatkoztatni, miszerént bátyám, Gábor Áron lelki ügyeit annak családja már rég rendbe hozta, s egyáltalában nem tartom korrektnek, hogy a vallásos szertartás, engesztelő sz[en]tmise áldozat stb. 33 év után ismételen a család kezdeményezése nélkül megtartassék. Azzal sem a honvédegyletnek, sem másnak a történetek után köze nem lévén, s arra senkit fel nem jogsítottunk.

[Gábor Imre által kihúzott rész: Gábor Áronért, a szegény sorú katonacsaldból származott egyénért, amint előbb említém, az öt családi és társadalmi viszonyainál fogva megillető szertartások elvégeztettek s nem merül fel, hogy... - S. A.]

Hanem amennyiben Gábor Áron emléket a Háromszéki Honvédegylet s talán Háromszék népe (???), mint olyan hőst, ki 1848/49-ben kötelességét csordultig teljesítette, kinek talán parányi része volt abban, hogy Háromszék úgy az osztrák-rosz inváziótól, valamint az oláh és szász rabló csapatok garázdálkodásától megmentetett, celebrálni akarna, üdvösnek s Gábor Áron emléket dicsőítőbb módnak tartanám, hogyha feleleveníttetnék ama 1861/67-ben lánholt szalmatűz, melynek hevében egy-néhány száz forint egy, az ő emlékére állítandó szobor költségei fedezésére gyűjtetett, de ezen összeg éppoly hamar el is kezeltetett.⁴

Méltóbb dolog lenne úgy a honvédegylethez, mint Háromszék népéhez ama cselekedet, hogy lenne elég férfiasága számon kérni ama pénzeket, melyeket egyesek lelkesültsége adományozott, de némely kezelők a titok leple alatt

Gábor Áron (1814–1849)

Gábor Áron síremlékének avatója 1892. július 31-én

felgazdálkodtak, s erről az adakozó közönséget nem értesítették

Tökéletes tudatában voltam annak minden koron, hogy én az említett gränzer⁵ katona emlékének emelendő szobor ügyében valamely lépést tegyek s épp ez okból volt oly szerény úgy ez előtt 10 évvel, midőn a [sepsi]sz[en]tgyörgyi szobor ügyben a megye közgyűlésén is tárgyalást folytattak, azon felszóltam bátran, melyben concessiót⁶ kértem, hogy Gábor Áron hamvait haza szállíthassam, de valószínűleg, mert oly szerény volt, hangzott el s nehezedett rá a feledés fátyola.

Pávai Vajna Elek⁷ bogáncs kórója⁸ új életet adott volna ezen ügynek, ha Gábor Áron a „patres conscripti”⁹ családok bár legutolsóbbjából származott volna, s akkor tán valakinek lett volna annyi érzéke, hogy megértse miképp ama bogáncskóró tulajdonképpen kinek válik becsületére, Gábor Áron családjának e, mely 6 mérföld távolságban lakik Eresztevényhez, vagy azon társadalmi tényezőknak, kik ismétlem számon tartani hivatva lettek volna, hogy ama lenyúlt pénzek holléte kideríttessék.

Én nem mondom meg, mert én Berecken lakom, távol a világtól s a 3széki közügyek intézőitől, igen természetesen elszigeteltten, hanem a honvédegyletnek megannyi azon gyanúnak, hogy ama holléte felől a megyegyűlés minden éltesebb tagjának van tudomása, a 3széki birtokosság minden olyan tagja, ki valaha érdeklődött az 1848/49-ki

honvédek ügyével, tudja, hogy azokat hol lehetett volna annak idején feltalálni.

Lehet, hogy ma már nem lehet, mert a becsületérzés ama közegekben elzsibbadt annyira, hogy nem is tartás szükségszerűnek, hogy a közvélemény bár azzal, hogy a pénz elköltéséről egy felületes számadás tevésével megnyugtassák.

„...kértem, hogy Gábor Áron hamvait haza szállíthassam, de valószínűleg, mert oly szerény volt, hangzott el s nehezedett rá a feledés fátyola.”

Hanem, hogy a te emléked, szeretett testvér, Áron a nemzetben éljen, s hogy lássa az utókor, miképp nem szükség-szerű dolog, hogy a patres conscriptik a te neved égisze alatt gyűjtött pénzek hollétét a nyilvánosság előtt kijelöljék: elzarándokolnak sírodhoz háromszíni gyászlobogók után ornátusba¹⁰ öltözött papokkal, ministerekkel (Sic!) (valószínűleg gyászzenével) imádkozni, szónokolni s végül megdíszebédelni 33 év múlva mennyi léssen elegendő arra, hogy a te lelked a purgatóriumból kiszabadíttassék, majd, ha eljön az idő, hogy 33. után még egy 3ssal szaporodik a te

hősies elested évfordulója. Akkorra fel- szaporodnak az költött pénzek kamatai akkorára, hogy abból egy téged megillető, neked régen megígért emlékszobor emeltessék.

És igen tisztelt Honvédegyelet, tiltakozom az ellen, hogy belevegyüljön a sír körül olyan cselekményekbe, melyek bátyám emlékének, ki elsősorban az én testvérem volt, sem magánéletét, sem hazafias működését tekintve az is- tentiszteletet kivéve derogálnak s különösen a díszbédelés eszméjét kérem ne csak a sír körül, hanem absolute elejteni. Semmiképp nem tűrhetvén el, hogy addig, míg a nemzeti kegyelet Gábor Áronnak másképp nem adózik, hazafias orgiák tartassanak. Az ő emlékezetére, melyből könnyen megtörténhetik, hogy előbb-utóbb olyasmi fejlődhetné ki, mely az ő józan életével, dicső emlékével harmóniában nem áll.

Ha azon körök, kik a Gábor Áron emlékezete felújítását kezökbe vették, egyebet nem tehetnek, minthogy díszlakomákat rendezzenek, vagy hagyják el Háromszéken az ő emlékezetét dicsőíteni, a történelem díszbédék nélkül is feljegyezte, hogy Gábor Áron ki volt, mit tett, s hogy halt meg.

Azok pedig, kik elég lelkiismeretesek voltak, hogy olyan pénzeket, melyek a hazafias kegyelet fillérjeiből gyűltek össze a nyilvánosság előtti számadás nélkül, de eredményt absolute nem mutathatván fel, elkezeltetett, viseljék lelkükön, becsületükön ama bélyeget, mely illeti arcukat, kik a halottak

Gábor Imre (1816–1887) időskori képe

emlékét saját céljaikra kihatásolni nem átalakítottak.

Kérem pedig a megyei törvényhatósági bizottságot, nyújtson nekem, ki- nek nincs erőm, hogy bátyám emléke profanizálását¹¹ megakadályozhassam, erkölcsi segítséget arra nézve, hogy bátyám neve többé sem gyűjtések ürügyéül, sem díszlakmározások, hazafias szónoklatok (talán toasztok?¹²) bázisául ne szolgáljon.

Sem ambícióm, sem szükségem nincs arra, hogy családom neve minden

ok nélkül előrántassék, s némelyek kedvteléséül akár magán, akár politikai célokra felhasználtassék, miután Gábor Áronért a nemzetem mit sem tett! És ennél fogva az ő nevét felhasználni senki sem jogosított.

„Sem ambícióm, sem szükségem nincs arra, hogy családom neve minden ok nélkül előrántassék, s némelyek kedvteléséül akár magán, akár politikai célokra felhasználtassék...”

Jegyzetek

1 Imreh István: Gábor Áron útban a forradalom felé. In: *Ágyúba öntött harangok*. Tanulmányok Gábor Áron születésének 200. évfordulójára. Szerk. Hermann Róbert–Benkő Levente. Barót–Sepsiszentgyörgy, 2017, 11–31. o. A hivatkozott rész: 16. o.

2 Kézdivásárhelyen 1882 és 1906 között megjelenő politikai, közgazdasági, társadalmi és szépirodalmi hírlap.

3 Benkő Levente: Kegyeletes érzésekkel és hazafias örömmel. 1848–49 emléke a kézdivásárhelyi sajtóban. című írásában. In: *Művelődés*, 64. évf. (2011). 3. szám. 3–5. o. A hivatkozott rész: 4. o.

4 A kérdést a *Nemere* című politikai és közéleti lapban felvetették. (1874. 92. sz.) A felvetésre a háromszéki honvédegyelet részéről Cseh Sándor válaszolt. (Szentkatolna, 1874. november 29.) Kifejtette, hogy mindössze 23 forint 13 krajcár gyűlt össze, amelyet Szentkereszty Zsigmond bárónak átadott a honvédek segélyezésére. (*Nemere*, 1874. 95. sz.) Demeter Lajos szíves közlése.

5 Határőr.

6 Engedélyt.

7 Pávai Vajna Elek (1820–1874) kémiai és természetrajzi doktor, a földtani intézet geológusa.

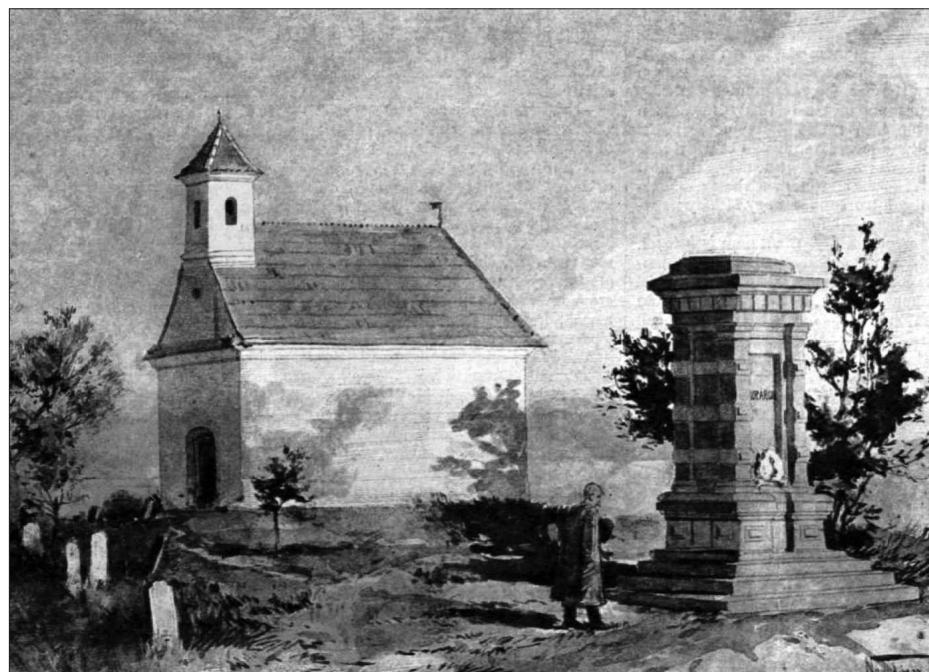
8 Pávai Vajna Elek 1881. augusztus 28-án, a *Nemere* szerkesztőségéhez levelében számolt be az eresztvényi Gábor Áron-sír elhanyagolt állapotáról. Egyben egy bogáncsköröt, amelyet a sírtól hozott, valamint 5 forintot átadott a szerkesztőségnek. Az utóbbit kezdőtökének szánta egy méltóbb Gábor Áron-síremlék költségeihez való gyűjtéshez. (*Nemere*, 1881. 73. sz.) Lásd még: *Nemere* 1882. 82. sz. Demeter Lajos szíves közlése.

9 Az ókori Rómában: szenátorok rendje. Itt a háromszéki elit.

10 Papi díszöltözet.

11 Megszentségtelenítés.

12 Felköszöntések.

Gábor Áron sírja az eresztvényi temetőben. Nagy Lázár rajza. Forrás: Vasárnapi Újság, 1893. március 12-i lapszám